

Онлайн-журнал «Українське слово у вимірах сьогодення».

Говоримо українською правильно (квітень, 2024 рік).

Методи вдосконалення усного мовлення молоді

«Буду я навчатись мови золотої»

(А. Малишко).

«Не бійтесь заглядати у словник...»

(М.Рильський).

Вміння правильно, чітко й переконливо висловлювати свої думки є невід'ємною ознакою культурної, освіченої людини.

Формування комунікативної вправної особистості на сьогодні є актуальним, але досить складним завданням викладачів-словесників. На жаль, частина молоді поки що сприймає державну українську мову як вимушену необхідність для того, щоб розмовляти в установах, навчальних закладах, офіційних ситуаціях, а в повсякденному приватному житті віддає перевагу суржикові чи спрIMITIVізованій, позначеній повноголоссям російській мові. Ситуація, коли українську мову учні вивчають, але нею не спілкуються, згубно впливає на їхнє мовлення. Адже мовою потрібно жити, а не використовувати залежно від потреби.

Отож, вдосконалення мовленнєвих навичок слід починати з усвідомлення того, що мова - це значно більше, ніж засіб спілкування. Недостатньо говорити так, щоб тебе зрозуміли. Мовлення культурної, гармонійно розвиненої людини також мусить бути зв'язним, багатим, природним.

Учні часто скаржаться, що почути сьогодні таке мовлення – рідкість. Ті громадяни, які повинні розмовляти українською, не володіють нею досконало. Мова засмічена русизмами, перекрученими українськими словами та конструкціями. Вражає засиллям мовних помилок реклама. Навіть та українська мова, якою розмовляють батьки чи бабусі, як помічають самі учні, насправді є суржигом або діалектною. Тому вдосконалення навичок усного мовлення молоді повинне поєднувати, по-перше, підняття статусу української мови в її очах, зацікавлення нею, навернення до неї, а по-друге, копітке й старанне шліфування правильного, орфоепічно, лексично й граматично нормативного мовлення.

Загальновідомими методами виховання інтересу, любові до української мови є *пропаганда, ознайомлення учнів з кращими зразками української літератури, українськими традиціями, використання на заняттях відповідного ілюстративного матеріалу, вправ, які б засвідчували красу й багатство рідної*

мови. Відомі вітчизняні мовознавці переконують, що в навчанні рідної мови мусить «... переважати не граматики, а така мова, багата, розмаїте зв'язне мовлення». Адаже учням дають «... не знання мови, а знання про мову: її звуки, букви, словосполучення, речення!»(Л.І.Мацько).

Та все ж, попри складнощі з вивчення теорії, заняття треба максимально урізноманітнювати вправами і завданнями, які б формували в учнів інтерес до української мови, збагачували їхній лексичний запас. Особливо слід звертати увагу на нетрадиційні, творчі види роботи.

Зацікавлюють, заохочують учнів до спілкування українською мовою різні виховні заходи: тематичні вечори, диспути, конкурси, змагання, зустрічі тощо. Необхідно радити учням читати українські книжки, дивитися українські телепередачі, слухати вітчизняних співаків. Користуючись сайтами, читати словники, статті про сучасний стан української мови. Потрібно вибирати справді якісне, українське.

Підняття статусу української мови, культивування інтересу й поваги до неї обов'язково слід поєднувати з удосконаленням власне мовленнєвих навичок. Ознаками висококультурного мовлення є змістовність, правильність, точність, логічність, різноманітність, доречність, виразність, й образність. Деякі з цих ознак, як-от змістовність, різноманітність, образність, залежать від здібностей дитини, її чуття мови, формуються упродовж тривалої практики, контактами з кращими зразками українського письменства. А от правильність, точність, логічність, зв'язність мовлення - це ті ознаки, на виховання яких учителі спрямовують свої зусилля на уроках. Успішне усне й письмове спілкування потребує насамперед дотримання норм – орфоепічних, лексичних, граматичних, стилістичних, орфографічних, пунктуаційних. Вдало підібрані тренувальні вправи повинні виробляти в учнів автоматизм правильної вимови, наголошення, поєднання слів. Після тренувальних вправ доцільно давати кілька творчих завдань, які сприяли б розвитку мовлення і показали, чи дотримуються учні вивчених норм у спонтанному спілкуванні.

Власне, за дотриманням учнями норм української літературної мови потрібно стежити постійно. Наш навколишній інформаційний простір, на жаль, не завжди сприяє закріпленню навичок нормативного мовлення. За таких умов потрібно привчати учнів критично читати сучасні рекламні тексти, деякі друковані видання, самостійно знаходити в них помилки. Залучення до осмислення, критичного аналізу свого й чужого мовлення сприяє мовленнєвій вправності. Осмисленню й викоріненню мовленнєвих помилок сприятиме ведення учнями обліку власних помилок, до яких будуть додані пояснення, наведені нормативні відповідники, власноруч дібрані приклади. Такий облік учителям потрібно контролювати й бажано доповнювати додатковими індивідуальними завданнями.

Формування правильного зв'язного мовлення потребує копіткої, багатоаспектної роботи. Можна запропонувати ще й такі завдання для

вдосконалення мовлення: метод іронії чи висміювання, цитування гуморесок; складання усних чи письмових повідомлень різних жанрів, невеличких текстів різних стилів.

Корисним для учнів є курс риторики, де вони мали б змогу безпосередньо вчитися красиво, образно, логічно й переконливо висловлювати свої думки.

Успішне формування мовленнєвих умінь можливе лише за умови систематичної і цілеспрямованої роботи, постійної уваги до всіх аспектів навчання, стимуляції учнів до самостійного, свідомого збагачення свого мовлення.

- **Увага!** Спілкуючись, ми обов'язково вдаємося до **звертань** своїх співрозмовників. Змалку нас вчать, як звертатися до батьків, бабусі, дідуся. Батьки, бажаючи, щоб діти росли вихованими, добрими, чемними називають своїх дітей: **синочку, доню, донечко, мій котику, зайчику, пташечко, розумнику, моя втіхо, моя крихітко тощо.**

Пропонуємо деякі найбільш поширені **звертання**:

До матері: *мамо, матусю, рідна матусю, матусенько, мамцю, мамонько, люба моя мамонько, мамусю, мамунечко, мамуню, мамусечко, нене, рідна нене, рідна ненько;*

До батька: *батьку, батечку, тату, татку, таточку, татусю, татуню;*

До бабусі: *бабусю, бабусенько, бабуню, бабунечко, бабунцю;*

До незнайомої людини: *пане, шановний пане, добродію, громадянине, товаришу, чоловіче добрий, юначе, хлопче. Пані, шановна пані, панночко, панянку, добродійко, громадянку, дівчино;*

До коханої людини: *любий, коханий, дорогий, єдиний, милий, любчику, голубе, голубчику, серденько. Люба, кохана, дорога, єдина, мила, любонько, голубонько, зірочко тощо;*

До Наталі: *Наталю, Наталіє, Наталко, Наталонько, Наталочко, Натальцю;*

До Андрія: *Андрію, Андрійку, Андрійчику, Андрійцю.*

- **Привітання** є найчастіше вживаним етикетним виразом, за допомогою якого встановлюється контакт між людьми, визначаються їх стосунки. Як ви вітаєтеся – так вас і сприймають. Пропонуємо деякі форми вітання:

Доброго ранку, добрий день, добрий вечір! Добридень, добривечір! Доброго здоров'я, Вітаю Вас! Привіт! Здорові будьте! Мої щирі вітання! Здрастуйте! Бажаю Вам доброго здоров'я! Моє шанування! Радий Вас бачити! Богпоміч!

- Слова **вдячності**: *спасибі, велике спасибі; дякую, щиро дякую, сердечно дякую; дуже вдячний, безмежно вдячний; я вам зобов'язаний; дякую від щирого серця; Це дуже люб'язно з Вашого боку; Не знаю, як Вам і дякувати; Ви зробили мені велику послугу; Мені дуже приємно, спасибі; Я у великому боргу перед Вами; Як же Вам віддячити?*
- Слова **вибачення**: *вибачте, вибачте, будь ласка; Пробачте, пробачте, будь ласка; перепрошую; даруйте; мені шкода; Я дуже шкодую; Прошу вибачити; Прийміть мої вибачення; Не ображайтесь, будь ласка; Не гнівайтесь, будь ласка.*

Література

1. *Мацько Л.І. Про державний освітній стандарт з української мови для середньої школи. Журнал « Дивослово», № 1.*
2. *Петро Кононенко. Свою Україну любіть. Київ, 1996.*
3. *Відкрий для себе Україну. Київ, 2018.*
4. *Журнали «Українська мова та література», «Дивослово».*
5. *Баган Мирослава. Мовні змагання.*